

- Ткаченко А. П., Цацулин В. Н. Англо-русский словарь по телевидению, аудио- и видеотехнике. Минск : Белорусская Энциклопедия, 1999. 576 с.
- Digital Cinema Glossaries. URL : <http://www.dcinematools.com/httpdcinematoolscomindexphpglossary.html>.
- Film terms glossary. URL : www.filmsite.org/filmterms.html.
- McMahon A. M. S. Understanding Language Change. Cambridge : Cambridge University Press, 1999. 365 p.
- McFedris P. Wordspy. The Word Lover's Guide to New Words. URL : <http://www.wordspy.com/>.
- Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. 7th edition. Oxford : Oxford University Press, 2005. 1780 с.
- Movie Terminology Glossary. URL: <http://www.imdb.com/glossary/>.
- Screenonline glossary. The definite guide to Britain's film and TV history. URL : <http://www.screenonline.org.uk/education/glossary.html>.
- The Dictionary. Film, audio and video terminology. URL : <http://www.filmland.com/glossary/Dictionary.html>

(Матеріал надійшов до редакції 10.05.18. Прийнято до друку 01.06.18)

УДК: 811.111'42

DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135/2018-73-08>

КАБІРІ М. Х.

(Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна)

САМОПРЕЗЕНТАЦІЯ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ СИНЕРГІЙНИХ ГЛОБАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ НАБЛИЖЕННЯ ТА ВІДДАЛЕННЯ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

У статті обґрунтовано синергійну природу глобальних стратегій НАБЛИЖЕННЯ та ВІДДАЛЕННЯ, закорінену на їхньому обов'язковому поєднанні зі стратегіями КООПЕРАЦІЇ та КОНФРОНТАЦІЇ. В основі синергійних стратегій КООПЕРАТИВНОГО / КОНФРОНТАТИВНОГО НАБЛИЖЕННЯ та КООПЕРАТИВНОГО / КОНФРОНТАТИВНОГО ВІДДАЛЕННЯ лежить інтеграція метаконцептів ДИСТАНЦІЯ та МІЖСОБИСТІСНІ ВЗАЄМИНИ, що спостерігається під час проєкції концептуалізованого знання в площину вербальної комунікації, та утворення різних конфігурацій концептів і антиконцептів. Локальна стратегія САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ використана для досягнення глобальних стратегій КООПЕРАТИВНОГО НАБЛИЖЕННЯ та КООПЕРАТИВНОГО і КОНФРОНТАТИВНОГО ВІДДАЛЕННЯ. КООПЕРАТИВНЕ НАБЛИЖЕННЯ спирається на використання самопрезентем метамовленнєвого та / або інформативного типу, КООПЕРАТИВНЕ / КОНФРОНТАТИВНЕ ВІДДАЛЕННЯ – переважно самопрезентем інформативного типу.

Ключові слова: локальна стратегія САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ, глобальні стратегії, синергійна природа, КООПЕРАТИВНЕ / КОНФРОНТАТИВНЕ НАБЛИЖЕННЯ / ВІДДАЛЕННЯ, типи самопрезентем.

Kabiri M. Self-presentation as a means of realizing synergetic global strategies of APPROACHING and DISTANCING in the English-language discourse. Self-presentation strategic aspect, as noted in the humanitarian studies including linguistics, is addressed in the paper in terms of the notion of discursive strategy. This gives grounds to define SELF-PRESENTATION as a local strategy of the English-language discourse. Like other local strategies SELF-PRESENTATION is represented by a number of speech strategies (metaspeech, informative, evaluative) and tactics. The specific feature of SELF-PRESENTATION is its ability to take part in the realization of a number of global discourse task and accordingly to correlate with a number of global discursive strategies, APPROACHING and DISTANCING among them.

These strategies are based on such conceptual structures as concept and anti-concept which together form the metaconcept DISTANCE. The actual conceptual knowledge proper to these structures integrates with that represented by the metaconcept INTERPERSONAL RELATIONS, embracing the concept COOPERATION and the anti-concept CONFRONTATION. This results in producing several configurations of the concepts and anti-concepts which form the basis for the global strategies of COOPERATIVE APPROACHING, CONFRONTATIONAL APPROACHING, COOPERATIVE DISTANCING, CONFRONTATIONAL DISTANCING. The integration of the conceptual structures reveals the synergetic nature of the strategies under study.

SELF-PRESENTATION as a local strategy of the English-language discourse is employed in the realization of the COOPERATIVE APPROACHING global strategy. For this purpose metaspeech self-presentemes, informative self-presentemes and their combinations are used. SELF-PRESENTATION local strategy also takes part in the implementation of the global strategies of COOPERATIVE DISTANCING and CONFRONTATIONAL DISTANCING. For this purpose the self-presentemes of the informative type are mainly employed.

Thus SELF-PRESENTATION as a local strategy takes part in achieving such global aims as COOPERATIVE APPROACHING which means shorting the social distance between the communicants with positive or neutral effect on their interpersonal relations and COOPERATIVE or CONFRONTATIONAL DISTANCING which is meant to broaden the social distance between the communicants with positive / neutral or negative effect on their interpersonal relations.

The analysis of SELF-PRESENTATION possible correlations with other global strategies of the English-language discourse seems promising.

Key words: SELF-PRESENTATION local strategy, global strategies, synergetic nature, COOPERATIVE / CONFRONTATIONAL APPROACHING / DISTANCING, self-presentemes types.

Вступ. Утвердження в сучасному мовознавстві думки про те, що кожне висловлення є результатом наявності в мовця певного стратегічного задуму [Блакар 1987, с. 133], що в кожному акті мовленнєвого спілкування комуніканти мають певні позамовні цілі, які керують їхньою діяльністю [Иссерс 2003, с. 21], сприяє посиленню інтересу до стратегічного аспекту мовлення.

Розуміння того, що комуніканти здатні використовувати мову для того, щоб досягти бажаних цілей у своїй позамовленнєвій діяльності, склало основу визначення дискурсивної стратегії як реалізованого наміру мовця, що формується на ґрунті спільного знання про способи поведінки в суспільстві, оцінюється як адекватний досягненню бажаних соціально значущих цілей у конкретній ситуації спілкування та актуалізується висловленнями, які втілюють стратегічний смисл, що конструюється суб'єктами взаємодії [Фролова 2015, с. 14-15]. При цьому дискурсивна стратегія постає як ієрархічно впорядкована структура, що охоплює глобальну та локальні стратегії, а також мовленнєві стратегії [Дейк 1989, с. 274-277] та тактики.

Явище самопрезентації, що перебуває у фокусі нашого дослідження, має стратегічну природу, як то засвідчують дані нелінгвістичних [Jones 1982] та лінгвістичних розвідок [Богатирьова 2014; Булкіна 2015; Науменко 2017; Ущина 2003 та ін.]. Але, якщо в нелінгвістичних дослідженнях здійснена спроба виявлення стратегічного потенціалу самопрезентації, то в мовознавчих працях самопрезентація переважно розглядається як одна зі стратегій досліджуваного автором дискурсу. Таким чином, відкритим залишається питання визначення самопрезентації як дискурсивної стратегії та виявлення її стратегічного потенціалу в різних англомовних дискурсах.

Опертя на теоретичні положення, що стосуються проблематики дискурсивних стратегій, дозволяє дійти висновку, що самопрезентація не відповідає характеристикам ані глобальної, ані мовленнєвої стратегії у термінах визначення Т. А. ван Дейка. Це дає підстави схарактеризувати САМОПРЕЗЕНТАЦІЮ як локальну дискурсивну стратегію [Кабірі 2013].

Ця стратегія, за нашими даними, представлена метамовленнєвою стратегією, зокрема тактикою самопредставлення; інформативною стратегією, реалізованою тактиками повідомлення, твердження та нагадування, а також оцінною мовленнєвою стратегією, імплементованою тактиками схвалення та несхвалення [Кабірі 2015, с. 95; Кабірі 2018].

Щодо зв'язку САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ із глобальною стратегією дискурсу, можна стверджувати, що специфіка досліджуваної локальної стратегії полягає у тому, що вона може бути задіяна для реалізації різних глобальних цілей. Приміром, САМОПРЕЗЕНТАЦІЮ відносять до кооперативних стратегій [Славова 2016, с. 77], але аналіз стратегії КОНФРОНТАЦІЇ [Фролова 2015] демонструє, що САМОПРЕЗЕНТАЦІЯ може також слугувати цілям дискримінації та / або дискредитації. У цьому зв'язку, необхідним постає завдання окреслення кола глобальних стратегій англомовного дискурсу, що залучають САМОПРЕЗЕНТАЦІЮ для вирішення локальних завдань.

Актуальність дослідження полягає у використанні дискурсологічних положень для аналізу самопрезентації, що дозволяє схарактеризувати її стратегічний потенціал, а саме: визначити САМОПРЕЗЕНТАЦІЮ як локальну стратегію англомовного дискурсу та виявити її мовленнєві стратегії і тактики, а також глобальні стратегії дискурсу, які залучають САМОПРЕЗЕНТАЦІЮ для вирішення локальних цілей.

Об'єктом дослідження є англомовні висловлення-самопрезентеми, а **предметом** – їхні стратегічні характеристики.

Матеріалом дослідження слугували висловлення-самопрезентеми, дібрані зі сучасних автентичних англомовних творів художньої літератури та кіномистецтва.

Гіпотеза, покладена в основу цього етапу дослідження, ґрунтується на припущенні, що до глобальних стратегій дискурсу, які залучають САМОПРЕЗЕНТАЦІЮ для втілення локальних завдань, належать НАБЛИЖЕННЯ та ВІДДАЛЕННЯ, причому ці глобальні дискурсивні стратегії мають синергійну природу.

Метою цієї статті є визначення особливостей використання САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ для реалізації таких глобальних стратегій англомовного дискурсу як НАБЛИЖЕННЯ та ВІДДАЛЕННЯ. Досягнення цієї мети передбачає розв'язання двох завдань: (1) окреслення теоретичних положень, що дозволяють надати загальну характеристику зазначеним глобальним стратегіям; (2) аналіз висловлень-самопрезентем, відповідних тактик і мовленнєвих стратегій, задіяних у втіленні досліджуваних глобальних стратегій.

1. Загальна характеристика синергійної природи глобальних стратегій НАБЛИЖЕННЯ та ВІДДАЛЕННЯ в англомовному дискурсі.

Розгляд одночасно двох дискурсивних стратегій, що залучають САМОПРЕЗЕНТАЦІЮ як локальну стратегію, здійснено з урахуванням того, що:

- ментальною основою глобальної стратегії дискурсу є концепт [Фролова 2015, с. 122];
- частина концептів входить до опозиції «концепт – антиконцепт», що безпосередньо стосується НАБЛИЖЕННЯ та ВІДДАЛЕННЯ.

Погоджуючись із думкою, що концепт і антиконцепт нерозривно пов'язані між собою та існують, породжуючи та змінюючи одне одного [Приходько 2012, с. 39], науковці визначають їхню природу по-різному. Згідно однієї точки зору, антиконцепти постають як семантичні протичлени [Степанов 2007], отже концепти завжди мають корелятивну пару та формують разом з нею «цілісний гештальт» [Воробйова 2012, с. 58].

На думку інших науковців, «концепт» та «антиконцепт» є елементами більш складної сутності – метаконцепту, в якій концепт та антиконцепт постають у нерозривному зв'язку, формуючи разом «єдине буття метаконцепту» [Ларина 2009, с. 8], причому обидва феномени мають не лише суттєві розбіжності, але й точки дотику [Приходько 2012, с. 39].

Поділяючи в цілому останню точку зору, зауважимо, що автори, які її обстоюють, акцентують наявність між концептом і антиконцептом (поряд із точками дотику) відмінностей переважно аксіологічного плану [Степанов 2007, с. 175-191; Котова 2016, с. 41 та ін.] Але більш точним визначенням концепту та антиконцепту, на наш погляд, є твердження про наявність в них базових концептуальних ознак поняттєвої, ціннісної та образної сфери [Ларина 2009, с. 5].

Виходячи з цього, вважаємо, що в основі розглядуваних глобальних стратегій лежать концепт НАБЛИЖЕННЯ (APPROACHING) та ВІДДАЛЕННЯ (DISTANCING), які разом формують метаконцепт ДИСТАНЦІЯ (DISTANCE). Обидві концептуальні структури – концепт та антиконцепт – мають спільні та відмінні елементи в своїх поняттєвих, ціннісних та образних складниках.

Ці ментальні структури розглядаємо, по-перше, виходячи з того, що актуальним для дискурсивної стратегії є прототипне концептуалізоване знання. По-друге, врахуємо, що релевантним аналізу глобальних стратегій англомовного дискурсу є лінгвокультурний концепт, що спрямовує увагу на аналіз різних його складників.

Дистанція є одним з важливих чинників комунікативного процесу. Цей чинник у вивченні невербальної комунікації кореспондує з таким компонентом як *проксемика*, що «досліджує просторові умови спілкування – взаємоположення співрозмовників у момент їхнього фізичного, візуального або іншого контакту» [Проксемика]. Основи проксемики закладено в дослідженнях Е. Гола, які засвідчують існування оптимальних «зон» взаємодії, описаних у термінах інтимної, особистісної, соціальної та публічної дистанції. [Personal distance] При цьому, соціальні навички, набуті людиною на останніх етапах своєї еволюції, закорінені на стародавніх інстинктах, одним з яких є територіальний [Проксемика], а оптимальні «зони» є різними для різних культур.

Для латиноамериканців, наприклад, характерною є менша дистанція, ніж для мешканців США, тому в процесі спілкування представників цих культур латиноамериканці увесь час намагаються наблизитися до співрозмовника, а громадяни США – навпаки віддалитися. Як результат, північноамериканець сприймає партнера як нав'язливого і

безцеремонного, а південноамериканець вважає, що янкі є надто офіційними, відстороненими, пихатими [там само].

Це засвідчує, що ДИСТАНЦІЯ – це лінгвокультурний концепт, хоча й не дає підстав уважати, що всі представники певної лінгвокультури мають однакове уявлення про оптимальну комунікативну дистанцію. Дослідники, приміром, вважають вартими уваги дані, отримані американським психологом Ф. Зімбардо, згідно яких невпевнена в собі особа з підвищеним рівнем тривожності побоюється скорочення дистанції з іншими особами і прагне якомога більше віддалитися від них [Проксемика]. У той самий час, спільне лінгвокультурне знання є важливим, оскільки уявлення про оптимальну дистанцію виступає орієнтиром для кожного комуніканта, незалежно від його психологічних і інших особливостей.

Дистанція, як чинник комунікативної взаємодії, утім, виявляється не лише як проксемічний аспект спілкування – фізична відстань між співрозмовниками, але і як соціальна дистанція, встановлення якої відбувається у вербальний спосіб та кореспондує із конструюванням міжособистісних взаємин комунікантів.

Зокрема, теорія ввічливості П. Браун та С. Левінсона ґрунтується на ідеї, що «збереження обличчя» у вербальній комунікації досягається в такій системі координат: *P* (*power*) – влада, *D* (*distance*) – дистанція, *R* (*rank*) – ступінь втручання [Brown 1987, p. 67] (виділено мною – М. К.).

Отже, вербальні дії, спрямовані на встановлення соціальної дистанції, кореспондують з увічливістю, точніше з кооперативною стратегією, адже в основу теорії ввічливості покладено ідею про соціальнозначущий імідж індивіда (*a public self-image*), або обличчя, збереження якого є важливим у сфері соціальної взаємодії [Goffman 1972, p. 323].

Розвиток цієї ідеї у науковій праці П. Браун та С. Левінсона приводить авторів до висновку, що «збереження обличчя» потребує зусиль щодо збалансування потреб двох його іпостасей – «негативного обличчя», як прагнення до свободи, незалежності і недоторканості, та «позитивного обличчя» – як бажання уваги, схвалення з боку інших [Brown 1987]. Подібні думки висловлюють і інші автори, приміром, Н. Д. Арутюнова вказує на наявність стратегії солідаризації, єднання з колективом, та стратегії індивідуалізації – прагнення незалежності та оригінальності [Арутюнова 1983, с. 10]. Фактично, тут йдеться про стратегії НАБЛИЖЕННЯ та ВІДДАЛЕННЯ, але проблема полягає в тому, що, коли йдеться про встановлення соціальної дистанції у вербальній взаємодії, прототипне знання, яке є стратегічно актуальним, не обмежується поняттєвими елементами «менша / більша відстань», а із необхідністю поєднується з аксіологічним складником «добре / погано».

Проте, ані НАБЛИЖЕННЯ, ані ВІДДАЛЕННЯ не є інгерентно позитивно / негативно позначеними в аспекті «збереження обличчя» мовця і адресата. Головну роль тут грають такі фактори, як ступінь близькості співрозмовників [Boxer 1993, p. 105], тип ситуації спілкування тощо, а на перший план виходить оптимальна (з урахуванням цих чинників) дистанція. У кооперативній взаємодії комуніканти «прагнуть того, щоб межі особистісного простору були адекватні названим параметрам, не порушувались у той чи інший бік. Дистанція у цьому аспекті постає як певний баланс *наближення і віддалення*» [Фролова 2015, с. 195] (виділено в оригіналі).

Порушення цього балансу описується у вигляді такого сценарію конфронтаційної поведінки, що лежить в основі субстратегії захоплення простору: захоплюй простір (*розширюй кордони власного простору – надмірно віддаляйся; втручайся в особистісний простір іншого – надмірно наближайся*) [Фролова 2015, с. 198].

Викладене дає підстави вважати, що в процесі вербальної взаємодії метаконцепт ДИСТАНЦІЯ як ментальне підґрунтя дискурсивних стратегій із необхідністю сполучається із метаконцептом МІЖОСОБИСТІСНІ ВЗАЄМИНИ, а концепти та антиконцепти, що формують ці метаконцепти – НАБЛИЖЕННЯ / ВІДДАЛЕННЯ, КООПЕРАЦІЯ / КОНФРОНТАЦІЯ складають основу глобальних стратегій дискурсу, сполучаючись в різні конфігурації. Отже, доцільно вести мову про такі глобальні стратегії англомовного дискурсу

як **КООПЕРАТИВНЕ / КОНФРОНТАТИВНЕ НАБЛИЖЕННЯ** та **КООПЕРАТИВНЕ / КОНФРОНТАТИВНЕ ВІДДАЛЕННЯ**. Це засвідчує синергійну природу глобальних стратегій **НАБЛИЖЕННЯ** та **ВІДДАЛЕННЯ**.

Описуючи ці стратегії (зокрема, стратегію **ВІДДАЛЕННЯ**, або в термінах автора – «дистанціювання»), стверджують, що полюсу комунікативної близькості відповідає максимальне скорочення комунікативної відстані, а полюсу комунікативної віддаленості – максимальне дистанціювання. Виходячи з цього, мету стратегії віддалення вбачають у збільшенні комунікативної відстані між адресантом та адресатом або припинення дискурсивної взаємодії між ними [Котова 2017, с. 17].

Відповідно, можна стверджувати, що стратегія **НАБЛИЖЕННЯ** скерована на зменшення комунікативної відстані між адресантом і адресатом або започаткування взаємодії між ними. Окрім цього, в обох випадках слід урахувати синергійну природу зазначених стратегій, зокрема, додавши до цих визначень, що збільшення/зменшення комунікативної відстані може бути кооперативним, таким, що сприяє гармонізації міжособистісних взаємин, чи, принаймні, не зашкоджує їм, або конфронтативним, таким, що дисгармонізує ці взаємини.

Виходячи з цього, розглядаємо використання **САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ** для вирішення локальних завдань глобальних стратегій **КООПЕРАТИВНОГО НАБЛИЖЕННЯ**, **КОНФРОНТАТИВНОГО НАБЛИЖЕННЯ**, **КООПЕРАТИВНОГО ВІДДАЛЕННЯ** та **КОНФРОНТАТИВНОГО ВІДДАЛЕННЯ**.

2. Особливості реалізації стратегії САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ як засобу досягнення глобальних цілей КООПЕРАТИВНОГО / КОНФРОНТАТИВНОГО НАБЛИЖЕННЯ / ВІДДАЛЕННЯ.

Аналіз фактичного матеріалу засвідчив, що висловлення-самопрезентами в англomовному дискурсі можуть слугувати меті **КООПЕРАТИВНОГО НАБЛИЖЕННЯ**.

Зокрема, такі самопрезентами використовуються для започаткування взаємодії зі співрозмовником, тобто встановлення контакту або / та для повідомлення інформації про себе для того, щоб скоротити комунікативну відстань.

Розглянемо наступні приклади.

У фрагменті (1) мовець-інтерн Ізобель Стівенс (*Isobel Stevens*) використовує стратегію **КООПЕРАТИВНОГО НАБЛИЖЕННЯ** для того, щоб встановити контакт з пацієнткою:

(1) - *All right, Mrs. Lu, I'm Dr. Stevens. I'm gonna sew up your wound. You're gonna need about six stitches.* (Grey's Anatomy, The First Cut is the Deepest)

У прикладі (2) Холмс (*Holmes*) хоче встановити контакт з хлопцем, підозрюваним у скоєнні вбивства, і використовує для цього стратегію **КООПЕРАТИВНОГО НАБЛИЖЕННЯ**:

(2) *Hello, Adam. My name is Sherlock.* (Elementary, Child Predator)

У поданих прикладах використано метамовленнєві самопрезентами-самопредставлення, які реалізують стратегію **КООПЕРАТИВНОГО НАБЛИЖЕННЯ**.

Окрім метамовленнєвих самопрезентем-самопредставлень, в реалізації зазначеної стратегії задіяні також ті самі самопрезентами в сполученні з інформативними самопрезентемами-повідомленнями.

Наприклад, у фрагменті (3) детектив Денні Вільямс (*Danny Williams*) звертається до чоловіка, який, за його спостереженнями, шпигує за його братом. Чолові у відповідь використовує стратегію **КООПЕРАТИВНОГО НАБЛИЖЕННЯ**, представляючись агентом ФБР:

(3) - *Special Agent Edward Kipton.* <...> *Matthew Williams is the focus of a federal investigation. He's being accused of defrauding his investors - out of millions of dollars.* (Hawaii 5.0, The Long Good-Bye)

Таким чином, використано метамовленнєву самопрезентему (*I am Edward Kipton*) та інформативну самопрезентему (*I am a special agent*).

У фрагменті (4) сполучення метамовленнєвої самопрезентами-самопредставлення та інформативної самопрезентами-повідомлення використане для скорочення комунікативної

дистанції, що йде після помилкової ідентифікації учасника. Зокрема, до відомого письменника Річарда Касла (*Richard Castle*), якого поліція вважає свідком злочину, приходять детектив Кейт Бекетт (*Kate Beckett*). Відкривши двері, письменник вирішує, що перед ним стоїть одна з його фанаток, і питає, де вона хоче отримати автограф; детектив вдається до САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ з метою КООПЕРАТИВНОГО НАБЛИЖЕННЯ:

(4) - *Mr. Castle?*

- *Where would you like it?*

- ***Detective Kate Beckett, NYPD. We need to ask you a few questions about a murder that took place earlier tonight.*** (Castle, *Flowers on Your Grave*)

(Інформативні самопрезентема (*I am a detective*), (*I am from NYPD*) та метамовленнєва самопрезентема (*I am Kate Beckett*)).

Окрім сполучень метамовленнєвих та інформативних самопрезентем, стратегію КООПЕРАТИВНОГО НАБЛИЖЕННЯ реалізують також тільки інформативні самопрезентема-повідомлення.

Приміром, у фрагменті (5) Холмс (*Holmes*) використовує такі самопрезентема для того, щоб наблизитися до підозрюваного, продемонструвати позитивне ставлення до нього і у такий спосіб завоювати його довіру:

(5) ***You can probably tell from my accent, I'm not a New York City police officer, nor am I a psychiatrist, which makes me the only person you're going to talk to today who isn't going to lie to you.*** (Elementary, *Child Predator*)

У прикладі (6) інформативні самопрезентема, подібно до фрагменту (4), є реакцією на помилкову ідентифікацію комуніканта: Ватсон (*Watson*) зустрічається з детективом Грегсоном (*Gregson*), і коли він приймає її за асистентку Холмса (*Holmes*), Ватсон (*Watson*) пояснює, що вона – не асистентка, а особа, яка слідкує за тим, щоб Холмс (*Holmes*) не повернувся до наркотичної залежності:

(6) ***I'm not his assistant. I'm a sober companion.*** (Elementary, *The Rat Race*)

Таким чином, стратегія КООПЕРАТИВНОГО НАБЛИЖЕННЯ реалізується за посередництвом метамовленнєвих самопрезентем-самопредставлень, інформативних самопрезентем-повідомлень, або сполучень самопрезентем цих типів для того, щоб скоротити комунікативну відстань між учасниками спілкування, забезпечити можливість вербального контакту та / або вказати на спільність інтересів, продемонструвати позитивне ставлення.

Отримані дані також демонструють, що висловлення-самопрезентема в англomовному дискурсі можуть слугувати меті КООПЕРАТИВНОГО ВІДДАЛЕННЯ.

У поданому далі фрагменті родичі пацієнтки звертаються до лікаря Грей (*Grey*), думаючи, що саме вона займається лікуванням, їхньої доньки, але Грей відповідає, що вона дійсно лікар, але не лікар їхньої доньки:

(7) ***Um, I'm a doctor, but I'm not Katie's doctor, so I'll go get him for you.*** (*Grey's Anatomy*, *A Hard Day's Night*)

У цьому фрагменті інформативна самопрезентема-повідомлення, використана в респонсивній репліці, слугує перериванню вербального контакту, а отже збільшує дистанцію між індивідами. У той самий час, самопрезентація в цьому випадку не є конфронтаційною, адже Грей (*Grey*) перериває контакт з об'єктивної причини, не демонструючи при цьому негативного ставлення до співрозмовників.

Якщо у прикладі (7) збільшення комунікативної відстані здійснюється за горизонтальною шкалою, то в наступному фрагменті віддалення відбувається за вертикальною шкалою. Одна з інтернів дізнається, що чоловік, з яким вона нещодавно познайомилася у барі, є її ординатором. Цей чоловік, використовуючи метамовленнєву самопрезентема-самопредставлення, вказує дівчині на те, що, якщо в неформальному спілкуванні він був для неї Дерекком (*Derek*), то в лікарні він – доктор Шеппард (*Shepherd*).

(8) - ***Meredith, can I talk to you for a second? Actually, I was Dr. Shepherd.***

- ***Dr. Shepherd?***

- *This morning, it was Derek. Now it's Dr. Shepherd.* (Grey's Anatomy, A Hard Day's Night)

САМОПРЕЗЕНТАЦІЯ в цьому випадку залучає встановлення відносин влади, які вважають вертикальним виміром міжособистісних стосунків комунікантів, але ідентифікація суб'єктом своєї вищої соціальної позиції тут не є загрозовою для обличчя адресата: ця позиція відповідає стандарту взаємодії між ординатором і інтерном, отже кордони особистого простору обох комунікантів є адекватними для професійного спілкування.

Натомість, у фрагменті (9) зафіксоване використання локальної стратегії САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ для досягнення такої глобальної мети як КОНФРОНТАТИВНЕ ВІДДАЛЕННЯ. У цьому прикладі Гвендолін Джеймс (*Gwendolyn James*) – голова батьківського комітету школи, яка організувала благодійний ярмарок корисної випічки, обурена тим, що одна з матерів принесла куплені на заправці пончики, використовує інформативну самопрезентему-нагадування, щоб підкреслити свій вищий статус:

(9) - *Oh, come on, Gwendolyn. Who cares what food people bring as long as it raises money, right?*

- *Well, you see, I care, sweetie. I don't... I don't know what's been going on with you, I mean, with your weird outbursts and your terrible style, but it ends now. Okay? I run this school, and no one takes a class or kicks a ball or plays a fuckin' clarinet without my say-so. And I can make life a living hell for you and your dirty little children.* (Bad Moms)

(I am the boss here.)

Конфронтаційність у цьому випадку обумовлена тим, що вища позиція голови батьківського комітету не є настільки об'єктивною, як, приміром, вища посада. Тут справедливим є твердження про те, що «такі соціальні відносини, як домінування й підкорення конструюються у процесі спілкування» [Tannen 1994, p. 10]. Саме цього прагне Гвендолін Джеймс (*Gwendolyn James*), яка гіперболізує свою владу, стверджуючи, що вона керує всім у школі і ніщо не робиться без її дозволу. У такий спосіб вона вивищує себе і принижує співрозмовницю, збільшує комунікативну відстань у вертикальному вимірі, що є проявом дискримінації, а відтак – конфронтацією.

Отже, КООПЕРАТИВНЕ ВІДДАЛЕННЯ як глобальна стратегія, що залучає метамовленнєві та інформативні самопрезентеми, характеризується збільшенням комунікативної дистанції між індивідами за горизонтальною або вертикальною шкалою, але не чинить негативного впливу на їхні інтерперсональні взаємини, оскільки не загрожує обличчю адресата. КОНФРОНТАТИВНЕ ВІДДАЛЕННЯ спирається на інформативні самопрезентеми, сприяє збільшенню комунікативної відстані між індивідами у вертикальному вимірі, або у горизонтальному та вертикальному вимірі одночасно та є загрозовим для обличчя адресата, а відтак призводить до дисгармонізації міжособистісних взаємин.

Висновки. Глобальні дискурсивні стратегії НАБЛИЖЕННЯ та ВІДДАЛЕННЯ є синергійними за своєю природою, вони із необхідністю поєднуються зі стратегіями КООПЕРАЦІЇ та КОНФРОНТАЦІЇ, утворюючи чотири конфігурації, які утворюють такі різновиди цих стратегій, як КООПЕРАТИВНЕ / КОНФРОНТАТИВНЕ НАБЛИЖЕННЯ та КООПЕРАТИВНЕ / КОНФРОНТАТИВНЕ ВІДДАЛЕННЯ. Локальна стратегія САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ задіяна в реалізації КООПЕРАТИВНОГО НАБЛИЖЕННЯ, шляхом використання метамовленнєвих та / або інформативних самопрезентем. САМОПРЕЗЕНТАЦІЯ також використана в імплементації КООПЕРАТИВНОГО ВІДДАЛЕННЯ та КОНФРОНТАТИВНОГО ВІДДАЛЕННЯ, шляхом реалізації переважно інформативних самопрезентем.

Перспективою роботи є аналіз кореляцій САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ із іншими глобальними стратегіями англомовного дискурсу.

Література

Арутюнова Н. Д. Стратегия и тактика речевого поведения. *Прагматические аспекты изучения предложения и текста*: сб. науч. тр.; [отв. ред. Г. Г. Почепцов]. К.: КГУ, 1983. С. 3–12.

- Блакар Р. М. Язык как инструмент социальной власти. *Язык и моделирование социального взаимодействия*: сб. науч. тр. М.: Наука, 1987. С. 88–125.
- Богатирьова Є. В. Прагмастилістичні характеристики англомовних передвиборчих політичних дебатів: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 «Германські мови». Запоріжжя, 2014. 20 с.
- Булкіна А. В. Діалогічний любовний дискурс у творчості Томаса Гарді : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 «Германські мови». Київ, 2015. 20 с.
- Воробійова О. П. Лінгвістика 2012: шляхи, які ми обираємо. *Україна і світ: діалог мов та культур*: тези Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 21-22 березня 2012 р.). К.: Вид. центр КНЛУ. 2012. С. 47–48. URL: http://uaclip.at.ua/LINGVISTIKA_2012pdf.pdf.
- Дейк ван Т. А. Язык. Познание. Коммуникация; [пер. с англ.; сост. Петров В. В.; под ред. Гарасимова]. М.: Прогресс, 1989. 310 с.
- Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. [2-е изд., стереотип.]. М.: USSR, 2003. 284 с.
- Кабірі М. Х. Загальна характеристика та типологія самопрезентем. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов»*. Х., 2013. № 1051. С. 123–128.
- Кабірі М. Х. Оцінна мовленнєва стратегія самопрезентації. *Каразінські читання : Людина. Мова. Комунікація* : тези доповідей XVII наукової конференції з міжнародною участю (Харків, 2 лютого 2018 р.). Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2018. С. 58–59.
- Кабірі М. Х. Самопредставлення як метамовленнєвий різновид стратегії самопрезентації в англомовному дискурсі. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов»*. Харків, 2015. Вип. 81. С. 93–100.
- Котова І. А. Концепти *герой* та *антигерой* в американському кінодискурсі: когнітивний і прагматичний аспекти: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Харків, 2016. 279 с.
- Котова І. А. Стратегія дистанціювання в дискурсивній поведінці героя та антигероя в американському кінодискурсі. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Іноземна філологія»*. Харків, 2017. Вип. 86. С. 15–22.
- Ларина М. Б. Корреляція концепта и антиконцепта в лингвокультуре (на материале концептов MAGIC и GLAMOUR): автореферат дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка»; 10.02.04 «Германские языки». Кемерово, 2011. 19 с.
- Науменко Л. П. Сучасний англомовний бізнес-дискурс: комунікативно-прагматичне та лінгвокультурне моделювання: дис. ... доктора філол. наук: 10.02.04. Київ, 2017. 515 с.
- Приходько А. Н. Антиконтцепт как лингвокультурный феномен: партонимическое, стигматическое, эссенциальное. *Когниция, коммуникация, дискурс*. 2012. № 5. С. 37–51. URL: <https://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/vypusk-no5-2013/prihodko-a-n>.
- Проксемика: правильная дистанция и расстояние в разных ситуациях общения. URL: <http://www.elitarium.ru/distancija-obshhenie-proksemika-samoocenka-prostranstvo-jazyk-tela-psihologija/>.
- Славова Л. Л. Кооперативна та конфронтативна мегастратегії в аспекті зіставної політичної лінгвоперсонології. *Наукові записки. Серія «Філологічні науки»*. КДПУ, 2016. Вип. 145. С. 75–79.
- Степанов Ю. С. Концепты. Тонкая пленка цивилизаций. М.: Языки славянских культур, 2007. 248 с.
- Уцина В. А. Соціолінгвістична категорія домінантності та її реалізація в англомовному політичному дискурсі: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови». К., 2003. 20 с.
- Фролова І. Є. Регулятивний потенціал стратегії конфронтації в англомовному дискурсі: дис. ... доктора філол. наук: 10.02.04. Харків, 2015. 508 с.
- Boxer D. Social distance and speech behaviour: The case of indirect complaints. *Journal of Pragmatics*. 1993. V. 19. P. 103–125.
- Brown P., Levinson S. Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge: CUP, 1987. 345 p.
- Goffman E. Interaction ritual. London: Allen Lane, 1972. 270 p.
- Jones E., Pittman T. S. Toward a General Theory of Strategic Self-Presentation. *Psychological Perspectives on the Self*. Hillsdale, NY: Lawrence Erlbaum, 1982. V. 1. P. 231–262.
- Personal Distance. URL: <http://www.study-body-language.com/Personal-distance.html>.
- Tannen D. Gender and Discourse. New York, Oxford: OUP, 1994. 203 p.

(Матеріал надійшов до редакції 19.04.18. Прийнято до друку 5.05.18)

УДК: [811.112.2+811.161.2]’373.423

DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135/2018-73-09>

КІЙКО С. В.

(Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича)

КАТЕГОРІЇ СИМЕТРІЇ Й АСИМЕТРІЇ В СИНЕРГЕТИЧНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ОМОНІМІЇ

Стаття присвячена розгляду омонімії як симетрично-асиметричного явища на матеріалі німецької й української мов. Симетрія є важливою ознакою як фізичних, так і абстрактних систем і визначається як властивість об'єктів залишатися незмінними щодо перетворень. Асиметрія є відсутністю або порушенням симетрії.

Симетрія форми омонімів є фактором стабільності омонімії, асиметрія змісту дозволяє поширити поняття омонімії на одиниці різних рівнів мови. На основі симетрично-асиметричних відношень між граматичними, семантичними, функціональними й генетичними характеристиками омонімів розроблено матрицю розподілу різних видів омонімії, яка слугує доказом її системності і є основою для багатомірної класифікації омонімів. У матриці всі 16 підсистем розділені на 8 антиподів, і у всіх підсистемах є омоніми. Це дозволяє виокремити несуперечливі логіко-змістові класи омонімів і служити